

מקורות לעיון במס' שבת: פרק ר"א דמילה

דף יג

מ. זילברמן

טבת תשע"ד

מילה הותרה או דחוייה בשבת. ומצאתי שכן כתב השפ"א (קל: בתד"ה שלא), "עוד י"ל דהאי כללא תליא בפלוגתא דר"א ורבנן דלרבנן דס"ל דמכשירי מילה אינם דוחין שבת א"כ לא נדחה שבת אלא מפני ההכרח של גוף המצוה, וממילא אם יכול לקיים המצוה בלא הדחי' שוב אינו דוחה, אבל לר"א כיון דאף מכשירים דוחה א"כ הוי כמו הותרה שבת אצל זה והוי ממש כמו היתר ושוב אפי' היכא דאפשר לקיים שניהם דוחה". [ובמשנת ר' אהרן על מס' שבת (סי' ט"ו) העיר דבמכילתא פ' כי תשא איתא ושמרו בני ישראל את השבת ר"א אומר לעשות את השבת דבר שהברית כרותה לו ואי זו זו מילה, ע"כ. ועל פי זה מילה בשבת (ולר"א אפי' מכשירי מילה) עדיף אפי' מהותרה דעלמא דעשיית מילה בשבת הוה כשמירת שבת].

אך עי' בר"ן שכתב, "ואע"ג דלעיל בפקוח נפש (קכח:) אמרי' דכל היכא דאפשר לשנויי משנינן שאני פיקוח נפש דלא הותרה שבת לידחות אצלו היכא דאפשר בלא חילול והילכך לא מחללי' אבל גבי מילה דניתנה שבת לידחות אצלה אפי' אפשר בלא חילול ולא מהדרי' במילה לעשותה בשמאלו או לשנות בה משום דלא חשבי' מילה דחיי' לשבת אלא היתר גמור אצלו שהתורה התירה בפירוש למול בשבת ה"ה מכשירי' לר' אליעזר דלדיד' מכשירי מילה כמילה הם". הרי השוה מילה לחכמים למכשירי מילה לר"א.

ויש לעמוד על ההבדל בין דברי הרמב"ן לבין דברי הר"ן, דלהרמב"ן (וכן בריטב"א) מכשירי מילה ומילה חשיבי כמילה אריכתא, ואילו להר"ן מכשירי מילה דינם כמילה. ואולי נ"מ לענין אי לר"א מכשירי מילה דוחין שבת אף בליל שבת. דכתב החת"ס (קל. ד"ה אם) בדברי התוס' בתירוצם דלר"א הטעם דחיוב מצוה רק שייך ביום כאשר הוי זמן המצוה. ולכאורה בדברי החכמי ספרד יש מקום לדון בזה ואולי תלוי על הנ"ל. ובאוצר עיונים בגמ' מתיבתא הביא מספר אמרי בינה (או"ח דיני שבת סי' ל"א ד"ה ולכאורה) דאף בלילה מותר כמו שמצינו (תמיד כח.) שהכנת החביתין היתה בלילה.

(קל.) **מילה בשבת: הותרה או דחוייה.** נחלקו ר"א ור"ע אי מכשירי מילה דוחין את השבת. ואילו מילה עצמה לכו"ע דוחה שבת (קלב:). והקשו התוס' (ד"ה ר"א) למה התיר ר"א להביא כלי בשבת דרך רה"ר אם אפשר שיביא התינוק אצל הכלי היות וחי נושא את עצמו ואינו אלא איסור דרבנן. ותירצו בתרתי. וכן הקשו בע"ב (ד"ה שלא) למה התיר להביא דרך רה"ר אם אפשר להביא דרך גגות וחצירות וקרפיות. ולזה לא תירצו התוס' על הגליון. אבל בתוס' הרא"ש תירץ דמותר "כדי למהר המצוה". [ויש לעמוד על כך ש בתוס' הרא"ש כתב "דמשום **חיוב מצוה** שרי ר"א להביאו דרך הקצר כדי למהר המצוה", ואילו הריטב"א כתב משום **זריזין מקדימין למצוות**].

ותירץ הרמב"ן (ד"ה אם), "שבת ומילה הואיל וניתנה שבת לידחות אצל מילה גופה ניתנה לדחות אף במכשירי מילה ואין מחזרין עליהן אם אפשר בענין אחר כיון שמלאכה זו לצורך מילה או מכשיריה היא נעשית **דכולי[ה] מעשה דמילה אריכתא הוא**". ודברים דומים ברשב"א. הרי להרמב"ן לר"א שבת הותרה גם לגבי מילה עצמה וגם לגבי מכשירי מילה (ולא רק דחוייה). ולכאורה מדלא תירצו כן התוס' ס"ל דלפחות במכשירי מילה לר"א לא אמרינן הותרה אלא דחוייה. [ועי' בתוס' הרא"ש שכתב בתירוץ אחד, "וי"ל דשמא כי שרי ר' אליעזר היכא דאי אפשר להביאו בשום ענין שלא יהא לכל הפחות איסורא דרבנן אבל אם אפשר להביאו בהיתר גמור דאפילו איסור דרבנן ליכא לא הוה שרי ר' אליעזר לחלל עליו את השבת"].

ועי' באור שמח (פ"ב מילה ה"י ד"ה והגר"א) שהציע דנחלקו בזה הבבלי והירושלמי, דלהירושלמי משמע שלר"א אם אפשר לעשות ע"י היתר עושין כן (דחוייה), וזה לשיטת הירושלמי דילפינן דין זה מססברא, ואילו להבבלי לפי הרמב"ן יש היתר גמור (הותרה) דלר"א ילפינן מקרא דזביום השמיני ימול (קלב:).

ולא ברור בדברי הרמב"ן אם אף לחכמים שבת הותרה אצל מילה עצמה. דאולי הי' מקום לומר דבזה גופא נחלקו ר"א וחכמים אי

בספר פרי משה על מילה (סי' כ' אות ב') הציע דנחלקו בזה התוס' והר"ן לשיטתם במקום אחר בפירקין. דאיתא בגמ' (קלה.) ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא ספק דוחה את השבת ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא אנדרוגינוס דוחה את השבת. וכתבו התוס' שם (ד"ה ולא ספק) דכל זה אסמכתא ולא בעינין קרא, דאין סברא להתיר מילה במקום ספק, ועיקר הקרא בא לענין אנדרוגינוס. אך הר"ן (ד"ה ת"ר) כתב שכן בא הקרא למעט ספק. וזה לשיטתם, דלהתוס' דשבת דחווה אין סברא להתיר במקום ספק, ואילו להר"ן דהותרה ה' מקום לומר כן. וזה ע"פ דברי הפמ"ג (או"ח סי' שד"מ) דספק עשה דוחה ספק ל"ת, וע"כ זה מפני שבעשה דוחה ל"ת אמרינן דהל"ת הותרה, וזה אפי' מספק. ולענין שיטת הרמב"ם עי' רמב"ם (פ"ב שגגות ה"ח) וחכמת שלמה (או"ח סי' של"א).

פסק השו"ע (יו"ד סי' רס"ו סי"ד), "יש לזוהר שלא ימולו שני מוהלים מילה אחת בשבת שזה ימול וזה יפרע אלא המל הוא עצמו יפרע". ובמקור זה הביא הב"י דבגמ' (קלג:) איתא מהלקטין את המילה [פירש"י בציצין המעכבין] ואם לא הלקט ענוש כרת מני אמר רב כהנא אומן [פירוש המוהל] מתקיף לה רב פפא לימא להו אנא עבדי פלגא דמצוה אתון עבדו פלגא דמצוה ואסקה רב אשי הכא במאי עסקינן כגון דאתא בין השמשות בשבת ואמרו ליה לא מספקנא ואמר להו מספקנא ועבד ולא אספיק ואישתכח דחבורה הוא דעבד וענוש כרת, ע"כ. ופירש רש"י, "ונימא אנא עבדי פלגא כלומר הואיל וכשהתחיל ברשות התחיל וחבורה שעשה ברשות עשה אמאי חייב נימא להו לכו אתם וסיימו המלאכה". וכתב הב"י, "ויש לדקדק מדבריו דנהי דחיובא דכרת ליכא איסורא מיהא איכא כיון שלא גמר המצוה ולפי זה יש לזוהר שלא ימולו שני אומנין מילה אחת לכתחלה בשבת כגון שיתנו ביניהם שזה ימול וזה יפרע אלא המל הוא יפרע". וחולק עליו הרמ"א (בשו"ת סי' ע"ו ובהג"ה), "ולא מצאתי ראיה לדבריו, ואדרבה נראה לי דשרי דהא מילה דחיא שבת כמו עבודה במקדש שכמה כהנים היו עובדים ומחללים שבת דמאחר דשבת ניתן לדחות הרי הוא כחול לכל דבר. וכן מצאתי בספר התרומה ישן

כתוב בקלף, שכתב בסוף הלכות שבת בהדיא דשרי. אמנם מצאתי בקובץ שיש לאסור ועל כן טוב להחמיר לכתחלה אף על פי שמדינא נראה לי מה שכתבתי". והט"ז והש"ך פסקו כהרמ"א.

ועי' בשאג"א (סי' נ"ט) שהסביר בשיטת הב"י דהחילוק בין מוהל א' לבין ב' מוהלים היינו חילוק בין חילול אחד לבין שני חילולים, והיכא דניתן להתקיים ע"י חילול אחד אין להתיר ב' חילולים. ולדבריו ה"ה במוהל א' שפסיק בין המילה והפריעה דהוי כמו ב' מוהלים. וכן הביא בשע"ת (או"ח סי' של"א סק"ז). ועי' בביאור הגר"א שהציע (לפחות בתחילת דבריו) דנחלקו המחבר והרמ"א אי שבת הותרה או דחווה אצל המילה, דאם רק דחווה אין להתיר לב' מוהלים למול ואילו הותרה אין לאסור.

אך העירו האחרונים מדין אחר באותו הסימן. דהביא הטור (ס"ז), "כתב ה"ר אליעזר הלוי אם האב יודע למול אין לו למול בשבת וכו' המרדכי כתב בפרק כיסוי הדם (חולין סי' תרנ"ח) דאדם שלא מל מעולם לא ימול בשבת שמא יקלקל ונמצא מחלל שבת. ובתרומת הדשן (סי' רסה) כתוב שנהגו העולם שלא לזוהר בהא דה"ר אליעזר הלוי דהאב מל את בנו אפילו היכא דאיכא אחר." וטעם הרא"ה כתב התה"ד, "דהא מילה היא פסיק רישיה לגביה שהוא מתכוון לתקן את בנו, אבל לגבי אחר לא מיקרי מתקן ושרי". או על דרך הגמ' (קלג.) לגבי מילה בצרעת דאין לאב למול בנו בכה"ג הואיל והאב מתכוין לקוץ בהרת בנו ואילו אחר רק מתכוין למילה.

ולהלכה השו"ע פסק דלא כהרא"ה. ונראה שנחלקו בזה אי מילה בשבת הותרה ודחווה, ואם כן יוצא דהכא המחבר פסק שהותרה ואילו בסוף הסימן פסק שדחווה. [ובמוריה שנה ח גליון ח-ט הביאו מכת"י מעשה במגנצא שרצה מוהל אחד שמל כב' ב' תינוקות למול את בנו בשבת ולא התירו לו.] ובדין ב' מוהלים באו"ש הציע דאף אם דחווה שבת אצל מילה אפשר דמותר ע"י ב' מוהלים דומיא דקרבן פסח דעבודתו כשרה לכתחילה ע"י כמה כהנים. ועי' בשע"ת (שם) שהביא מחלוקת אחרונים בבן חו"ל הנמצא בא"י ביו"ט שני אם מותר לו למול היכא דיש מוהל אחר. ולכאורה תלוי על הנ"ל.